

Sovittelija puheenjohtajana: puheenvuoron siirtäminen osapuolelta toiselle sovittelukeskustelussa

Rikos- ja riita-asioiden sovittelussa konfliktin tai lievän rikoksen osapuolet keskustelevat asiastaan sovittelijoiden avustuksella. Sovitteluvuorovaikutuksen tutkimuksessa on havaittu, että sovittelukeskustelujen vuorottelujärjestelmä (ks. esim. Heritage & Clayman 2010, 200) voi lieventää keskustelun riitaisuutta. Tästä on esimerkkinä se, että kun sovittelun osapuolet osoittavat vuoronsa sovittelijalle sen sijaan, että puhuisivat suoraan toisilleen, osallistujat eivät tule vastanneeksi suoraan mahdollisesti konfliktia lietsovaan toimintaan, kuten valitukseen tai syytökseen (Garcia 2019). Sovittelija on välillinen vastaanottaja potentiaalisesti provosoiville vuoroille ja voi siten toimia eräänlaisena vuorovaikutuksellisenä ”puskurina”, joka suodattaa ja hillitsee osapuolten suhtautumista toisiinsa vuorovaikutustilanteessa.

Tässä esityksessä tutkin aiemman tutkimuksen havaintojen valossa vuorotteludynamiikkaa suomalaisessa rikos- ja riita-asioiden sovittelussa käyttäen aineistona videoituja sovittelutapaamisia. Keskityn tapauksiin, joissa sovittelijat siirtävät puheenvuoron yhdeltä osapuolelta toiselle. Aineistossa sovittelija voi siirtää vuoron toiselle seuraavissa tilanteissa:

- a) Sovittelijan kysymys hakee lähtökohtaisesti vastausta molemmilta, ja yhden vastauksen jälkeen vuoro siirretään ongelmattomasti toiselle.
- b) Osapuoli on puhunut ”liikaa” tai hänen näkemyksensä on muuten saanut paljon painoarvoa.
- c) Sovittelija tuottaa formulaation yhden osapuolen puheesta ja kutsuu toisen näkemystä siinä kuvattuun asiaan.
- d) Osapuoli puhuttelee toista osapuolta suoraan tai väittää tästä jotakin, mutta toinen ei heti ota vuoroa, ja sovittelija kutsuu vastausta.

Kaikissa tapauksissa sovittelija tarjoaa osapuolelle mahdollisuuden kommentoida asiaa, joka koskee häntä tai johon hänellä odotetaan olevan näkemys. Näin tehdessään sovittelija hoitaa puhujanvalintaa sen osallistujan puolesta, jonka vastaus on tilanteessa relevantti, sekä sitä, miten tämän osallistujan keskustelullinen kontribuutio ajoittuu ja sijoittuu kontekstiin. Puheenvuoron siirtämisen käytänteet siis tasapainottavat osapuolten puhemahdollisuuksia perustuen sovittelijan väliintuloon ja tilanteeseen arvioon siitä, mitä osapuolten on tarpeen kommentoida ja milloin.

Tutkimuksessa pohdin näitä käytänteitä toimijuuden hajautumisen näkökulmasta. Sovittelijoiden ja osapuolten toimijuuden keskustelijoina voi nähdä hajautuneena toiminnan joustavuuden ja selontekovelvollisuuden eri tasoilla (Enfield 2013). Puheenjohtajuus – tässä tapauksessa osana sovittelijan työtä – on siis esimerkki siitä, kuinka ”puhujaa” voi muodostua paitsi yksittäisissä lausumissa myös keskustelun sekventiaalisissa rakenteissa ja monen osallistujan teoissa (Goodwin 2007, 2013, ks. myös Mondada 2015).

Enfield, N. 2013. Relationship thinking: Agency, enchrony, and human sociality. Oxford University Press.

Garcia, A. C. 2019. How mediation works. Resolving conflict through talk. Cambridge.

Goodwin, C. 2007. Interactive footing. In E. Holt & R. Clift (Eds) Reporting Talk: Reported Speech in Interaction, pp. 16-46. Cambridge University Press.

Godwin, C. 2013. The co-operative, transformative organization of human action and knowledge, *Journal of Pragmatics* 46(1), 8-23

Heritage, J. & Clayman, S. 2010. Talk in action: Interactions, identities, and institutions. John Wiley & Sons.

Mondada, L. 2015. The facilitator's task of formulating citizens' proposals in political meetings: Orchestrating multiple embodied orientations to recipients. *Gesprächsforschung-Online-Zeitschrift zur verbalen Interaktion*, 16, 1-62